

nost provádí vědomou seberegulaci, jakým řídí své aktivity, své krátkodobé i dlouhodobé jednání a svůj styk s jinými lidmi.

Autoři některých psychologických koncepcí se pokoušeli specifikovat volní vlastnosti (teoreticky nebo psychometricky) tím, že je oddělili od jiných osobnostních rysů. Východiskem Brichcínova pojetí volních vlastností není jejich oddělení od jiných vlastností, ale jejich těsné spojení s volními procesy. Tento moment je důležitý proto, že představuje příklad využití plodného „činnostního pojetí psychiky“ při řešení konkrétního problému vztahů mezi vědomím, psychikou a činností.

Vztah mezi volními procesy a volními vlastnostmi osobnosti lze podle Brichcína definovat takto: Na jedné straně volní vlastnosti (jako relativně stálé charakteristiky psychiky jedince) spoluurčují v různých situacích typický průběh volních procesů. Na druhé straně volní procesy, které se během života jedince opakují v různých formách jeho interakce se světem objektů a lidských subjektů, spoluurčují tempo a stupeň rozvoje volních vlastností, jejich vzájemné souvislosti i jejich začlenění do struktury osobnosti daného jedince. Z toho vyplývá, že vztah mezi volními procesy a volními vlastnostmi osobnosti má povahu vzájemného a obousměrného ovlivňování. Největší roli při formování volních vlastností má výchovné a sebevýchovné působení, které vychází z určitého biologicko-genetického základu.

M. Homola – motivace a osobnost

Miloslav Homola (nar. 1924), profesor na FF UP v Olomouci, vychází ve své práci z předpokladu, že studium motivace má ústřední význam pro pochopení osobnosti. Jeho zásluhou je, že podal výborný přehled hlavních stanovisek a teorií motivace chování, poukázal na některé aplikace v oblasti výchovy a pracovní činnosti a naznačil nejdůležitější úkoly a perspektivy dalšího bádání.

Nemůžeme poznat a zhodnotit chování jedince bez zřetele k jeho motivaci. Chování osobnosti je výběrové – právě motivace rozhoduje, jak se bude člověk chovat, jak a s jakým

výsledkem bude jednat. Člověk je reaktivní i aktivní bytostí, osobností, která se světu nejen přizpůsobuje, ale také jej mění a vytváří nové. Všechny motivy je třeba chápat ve vztahu k celku osobnosti a k jejím vztahům k vnějšmu, především sociálnímu, prostředí. Různí jedinci se mohou chovat při různých příležitostech různě nebo podobně a podobné motivy mohou vyvolat odlišné chování. Motivы nevystupují samostatně, ale sdružují se do souborů. Ty se mohou vázat na konkrétní formu chování či jednání nebo mohou mít obecnější význam a uplatňovat se v širším okruhu chování nebo ve všech projevech osobnosti.

V psychologii osobnosti se užívá pojmu dynamika osobnosti. Homola odkazuje na V. Tardyho (viz kapitola Osobnost), který uvádí, že dynamika osobnosti zkoumá motivaci v celé osobnosti; dynamické vlastnosti se přitom liší od motivačních tím, že jsou širší. V osobnosti k nim patří např. dispozice temperamentové. Člověk jedná na základě vnitřních podnětů, situace a obecnějších zákonitostí. Motivem se může stát i dovednost nebo společenská hodnota.

Pro každého jedince je charakteristický určitý relativně stálý soubor motivů, který se obvykle označuje jako **motivační systém osobnosti**. Je uspořádán hierarchicky; jednotlivé motivy v něm totiž nemají stejnou váhu, některé z nich vystupují více do popředí – záleží na jejich vztahu k centru osobnosti. Motivační systém se vytváří během života jedince a není zcela konzistentní, jsou v něm rozpory. V chování každé osoby se proto mohou projevovat značné výkyvy. Konzistentnost a integrace motivačního systému je v přímé souvislosti s konzistencí a integrací osobnosti jako celku. Ne v každém chování se projevuje celý motivační systém, někdy převáží ty či ony aspekty, někdy na jeho pozadí působí jiné motivy.

Motivační systém není stálý, pomaleji či rychleji se mění a ovlivňuje psychické procesy osobnosti, které opět zpětně působí na něj. Motivační činitele jsou součástí osobnosti, pouze osobnost jako celek může být motivována. Pro lidskou motivaci je typické tíhnutí k určitým specifickým cílům, kterých jsme si více či méně vědomi. V utváření a formování našich motivů hraje značnou roli okolí, především sociální.

V různých sociálních prostředích jsou naše motivy zaměřeny na různé objekty, naše volba cílů je závislá na požadavcích sociálních skupin, jejichž jsme členy. Pro mnohé motivy nám společnost předpisuje cíle i prostředky. Každá společnost se snaží některé motivy podněcovat a jiné utlumovat. Sociální prostředí ovlivňuje soubory našich motivů a má vliv na relativní sílu jednotlivých motivů i motivačních komplexů v našem motivačním systému.

Vezmeme-li v úvahu složitost a komplexnost motivace osobnosti, vidíme, že úloha psychologie při zkoumání motivace lidského chování je velmi obtížná. Je třeba jak analyzovat aktuální motivační systém, tak přihlédnout k celkovému souboru motivů jako aspektu komplexní osobnosti i k situaci, v níž osobnost je. Tato úloha vyžaduje především klasifikaci a systemizaci nejrůznějších forem motivace a teoretické vysvětlení k cíli zaměřeného lidského chování.

M. Nakonečný – východisko motivace

Východiskem motivace je podle Milana Nakonečného (nar. 1932), profesora na katedře andragogiky a personálního řízení FF UK v Praze, určitý vnitřní stav osobnosti (výchozí motivační napětí), směřující v určité situaci prostřednictvím určitého chování k dalšímu vnitřnímu stavu, uspokojení. Existují dvě výchozí roviny motivace: a) potřeby organismu jako biologické jednotky; b) potřeby osobnosti, resp. osoby jako sociální jednotky.

Pojmy motivace a motivu vyjadřují hypotetické konstrukty, tj. vědecké termíny, jimiž se popisují, resp. vysvětlují určitá pozorovaná fakta v lidském chování. Především to, že je zacílené, že má určitou intenzitu a trvání, ale také to, že ve své zacílenosti vykazuje určitou variabilitu (různé cíle). Jde tu tedy o vědeckou abstrakci, v níž jsou z celku psychické činnosti člověka vytčeny její určité charakteristiky (zejména její zaměřenost) a v níž je podáno i vysvětlení určitých stránek této činnosti.

Východiskem je Nakonečnému pojetí člověka jako činné bytosti, jejíž činnost je regulována psychickými procesy